

Iráni harapófogó – az USA–Izrael–Azerbajdzsán stratégiai együttműködés árnyalatai

KRÁNITZ PÉTER PÁL

MKI Nézőpont

A Magyar Külügyi Intézet rendszeres kiadványa.

Kiadó:

© Magyar Külügyi Intézet, 2025.

Szerző(k):

Kránitz Péter Pál

Lektorálta:

Vass Ágnes

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az [Intézet weboldalán](#).

Kránitz Péter Pál, vezető kutató, MKI

IRÁNI HARAPÓFOGÓ – AZ USA–IZRAEL–AZERBAJDZSÁN STRATÉGIAI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÁRNYALATAI

Az izraeli-iráni konfliktus eszkalációjának előjátékaként egy különös partnerség bontakozott ki a Közel-Keleten: háromoldalú stratégiai együttműködésre léphetett az Egyesült Államok, Izrael és Azerbajdzsán. Az érdekegyezést egy közösnek vélt fenyegetés, az Iráni Iszlám Köztársaság és az általa tüzelt Ellenállás Tengelye szolgáltatja, azonban érdekütközést mutat egy másik regionális együttműködéssel, a török-azerbajdzsáni szövetséggel. Az informális trilaterális együttműködés hadműveleti szintű élesítésére utaló hírek érkeztek az úgynevezett 12 napos izraeli-iráni háború során, melyeket bár Baku kategorikusan cáfol, érdemes röviden áttekinteni az együttműködés hátterét, lehetőségeit és korlátait.

Történelmi jelentőségű volt az amerikai elnök közel-keleti különmegbízottja, Steve Witkoff 2025. márciusi, moszkvai [látogatása](#), amely során az ukrainai fegyverszünet lehetőségeiről tárgyalt az orosz kormánnyal, feltételezhetően személyesen Vlagyimir Putyin elnökkel. A Witkoff által felügyelt két terület, a Közel-Kelet és Kelet-Európa, hagyományosan kimagasló helyet élvez az Egyesült Államok külpolitikai napirendjén, míg a Dél-Kaukázus többnyire elkerüli a washingtoni adminisztrációk közvetlen figyelmét. Ezért is lepett meg sokakat, amikor a különmegbízott Moszkvából nem Washingtonba, hanem Bakuba [utazott](#).

Nem ismeretes, kikkel találkozott Steve Witkoff Bakuban, s hogy miről tárgyaltak, az időzítés azonban félrevezető spekulációkra [adott okot](#). Különgépe ugyanis éppen március 14-én ért földet Azerbajdzsánban, egyetlen nappal azután, hogy a bakui külügyminiszter [bejelentette](#), kormánya megállapodott Örményországgal a karabahi békeszerződés-tervezetről.

Bár Donald Trump még választási kampányában [bírálta](#) a Biden-adminisztrációt amiatt, hogy nem lépett fel a karabahi örményeket ért humanitárius katasztrófa ellen, s jelezte, kész lépéseket tenni az örmény-azerbajdzsáni békekötés előmozdítása érdekében, Witkoff látogatásának nem a karabahi békefolyamat szolgáltatta apropóját, hanem az atomalkuval kapcsolatban akkoriban zsákutcába rohanó amerikai-iráni tárgyalások és az izraeli-iráni konfliktus közelgő eskalációja.

Idén októberben ugyanis lejár a 2015-ben kötött [Átfogó Közös Cselekvési Terv](#), közismertebb nevén az iráni atomalku, amelyet Donald Trump a „valaha volt legrosszabb alkuként” jellemezte, s amelyből még első elnöksége idején [ki is léptette](#) az Egyesült Államokat. Az amerikai elnök ezért tárgyalóasztalhoz akarta ültetni Teheránt egy új, nukleáris programját korlátozó megállapodás kieszközlése érdekében. Washington hatvan napot [adott](#) Teheránnak az érdemi tárgyalások megkezdésére, s bár a tárgyalások katarai mediáció mellett megkezdődtek, a határidő lejárta előtt néhány nappal Izrael átfogó hadműveletet indított Irán ellen, amelybe végül az Egyesült Államok is beavatkozott. Bár az összecsapásoknak a Fehér Ház által közvetített fegyverszünet június 27-én váratlanul [véget vetett](#), a konfliktus kiújulása és interregionális kiterjedése továbbra is valós veszélyt jelent. Az Egyesült Államok várhatóan a továbbiakban is a „maximális nyomásgyakorlás” módszerével kísérli meg kikényszeríteni az urándúsítást jelentősen korlátozó megállapodást Iránnal, amelynek egyik új geopolitikai eszköze az amerikai-izraeli-azerbajdzsáni együttműködés harapófogója lehet.

A trilaterális partnerséget Benjámin Netanjahu izraeli kormányfő kezdeményezte március 6-i [közleményében](#), miszerint együttműködési platformot kíván létesíteni Washington, Baku és Jeruzsálem között, hangsúlyozva az Izrael és Azerbajdzsán között régóta fennálló stratégiai szövetséget. A bejelentést azerbajdzsáni-izraeli egyeztetések előzték meg. Hikmet Hadzsijev, az azerbajdzsáni államfő külügyi főtanácsadója előbb 2024 [decemberében](#), majd 2025 [februárjában](#) is személyesen tárgyalt Netanjahuval. Egyes elemzések [szerint](#) a tanácsadó Izrael és Törökország

között közvetített, ám Gideon Szaár izraeli külügyminiszter [beszámolója szerint](#) „a közelmúlt közel-keleti és kaukázusi fejleményeiről, regionális biztonságról, és a szoros kétoldalú kapcsolatokról” is egyeztettek.

Arra vonatkozóan, hogy [Azerbajdzsán](#) milyen módon járulhat hozzá az Iránnal szembeni, asszertív amerikai-izraeli külpolitikához, korábban csupán spekulációk léteztek, miszerint az azerbajdzsáni titkosszolgálatok szorosan [együttműködnek](#) a Moszaddal az Iránnal kapcsolatos hírszerzési és titkosszolgálati tevékenységekben, illetve megállapodás [született](#) Baku és Jeruzsálem között arról, hogy egy közel-keleti eskaláció során Azerbajdzsán lehetőséget [nyújthat](#) Izrael védelmi erői számára légtere és légibázisai használatára. A 12 napos háborúban azonban előbb a közösségi médiában [kaptak](#) szárnyra, majd kormányzati [megerősítést](#) nyertek a hírek, miszerint az Irán ellen indított izraeli dróncsapások egy része azerbajdzsáni légtéren haladt keresztül, illetve Azerbajdzsán területéről indult útnak. A fegyvernagyvást követően Maszúd Peszeskján iráni elnök [felszólította](#) Ilham Alijev azerbajdzsáni államfőt, vizsgálja ki a történetek hátterét. Azerbajdzsán kategorikusan [tagadja](#) e vádakát, s a hivatalos diskurzus szintjén a konfliktus de-eszkalációját sürgette minden féltől. Az amerikai-izraeli-azerbajdzsáni háromoldalú együttműködés, mindazonáltal, a háború esetleges kiújulásával újult formában léphet életbe és a konfliktus kiszélesedésével járhat Irán északnyugati szomszédságában.

Az amerikai-izraeli-azerbajdzsáni katonai együttműködésnek azonban komoly korlátai vannak. Bár a háromoldalú együttműködések bevett formái az Egyesült Államok kapcsolatainak, az amerikai-izraeli-azerbajdzsáni együttműködés gerincét a már fennálló trilaterális [együttműködésekkel ellentétben](#) nem egy szorosan összefonódó kül- és védelempolitikai kapcsolatháló, hanem a Baku és Jeruzsálem közötti, kétoldalú szövetség képezi, s így kevésbé lehet ellenálló, mint például a Dél-Korea–Japán–Egyesült Államok alkotta védelmi szövetség. A szoros izraeli-azerbajdzsáni védelmi katonai együttműködéshez képest – az azerbajdzsáni fegyverimportok 69 százalékát 2016–2021 között Izrael [szolgáltatta](#), s Azerbajdzsán [vált](#) Izrael elsőszámú regionális biztonságpolitikai partnerévé – az ameri-

kai-azerbajdzsáni védelmi együttműködés elhanyagolható, sőt, az utóbbi években erősen [hullámzó](#) jelleget [mutatott](#).

Az amerikai-izraeli-azerbajdzsáni együttműködés továbbá káros hatással lehet egy másik, geostratégiai jelentőségű együttműködésnek, a Törökország és Azerbajdzsán közti szoros politikai-védelmi szövetségnek. Törökország ugyanis ellenérdekelt abban, hogy Izrael túlnyerje magát a Közel-Keleten, amelynek legszemléletesebb példája az új szíriai kormánzzal szemben szélsőségesen [eltérő bánásmód](#) Ankara és Jeruzsálem között. Törökország 2024 áprilisában [vetett ki teljes embargót](#) az izraeli gazdaságra, válaszul a zsidó állam által a palesztin területeken végrehajtott harci cselekményekre. Az embargó kiteljesedését azonban látványosan megnehezíti a Baku-Tbiliszi-Ceyhan kőolajvezetéken, tehát Törökország területén keresztül Izraelbe áramló, nagymennyiségű azerbajdzsáni kőolajexport, amellyel [szemben](#) több [alkalommal](#) is tüntetések [voltak](#) Törökországban. Az Iránellenes amerikai-izraeli-azerbajdzsáni szövetségkeresés így további érdekellentétet szülhet a két [testvérnép](#), Azerbajdzsán és Törökország között.

Az azerbajdzsáni-izraeli-amerikai együttműködés komoly [félelmekre](#) adott okot Örményországban, miszerint a háromoldalú együttműködés következtében washingtoni felhatalmazást nyerhetnek Azerbajdzsán dél-kaukázusi geopolitikai [törekvései](#), például a Zangezur folyosó felállítása. Erre azonban több nyilatkozat is rációlni látszik. Az egyiket az amerikai elnök nemzetbiztonsági tanácsadója, Mike Waltz [tette közzé](#) mindössze két nappal Steve Witkoff bakui látogatása után. Waltz azt írta közösségi oldalán, hogy „a konfliktusnak a Dél-Kaukázusban véget kell vetni. [...] Elmondtam neki [Hikmet Hadzsijev azerbajdzsáni elnöki főtanácsadónak], hogy a béketervet most kell véglegesíteni, és szabadon kell engedni a foglyokat” – két olyan követeléssel élve, amely ellentétes a közvetlen azerbajdzsáni törekvésekkel. A háromoldalú együttműködés Washington, Jeruzsálem és Baku között tehát kifejezetten Iránellenes éllel épülhet, s nem feltétlenül lesz közvetlen hatással a karabahi békefolyamatra. Sokat sejtető azonban Steve Witkoff 2025. májusi [kijelentése](#), miszerint hamarosan Azerbajdzsán és Örményország is csatlakozhat az Ábrahám-megállapodásokhoz, amely azt feltételezi, hogy a stratégiai partnerség előszobájában álló, rendkívül

szoros örmény-iráni kétoldalú kapcsolatokban a közeljövőben törés áll be.

Az izraeli-iráni konfliktus további eskalációja révén azonban élesedhet az amerikai-izraeli-azerbajdzsáni harapófogó az iszlám köztársaság ellen, amely hosszútávon beláthatatlan következményekkel járhat. Azerbajdzsán beavatkozása a konfliktusban ugyanis a közel-keleti válság eddig ismeretlen dimenzióit nyithatja meg. Iránban ugyanis mintegy 14 millió fős azerbajdzsáni [közösség](#) él, a teljes lakosság hozzávetőleg 16%-a. Az azerbajdzsáni lakosságú területekkel szemben az Azerbajdzsánban kormányzó Új Azerbajdzsán Párt időről-időre megújuló, burkolt [követelésekkel](#) él, az azerbajdzsáni beavatkozás így akár az izraeli miniszterelnök és az amerikai államfő által [felelőlegesen](#) potenciális teheráni [rezsimváltásban](#) is szerepet vállalhatna.

A Dél-Kaukázus destabilizációja az Európai Unióra, s benne Magyarországra is különösen negatív következményekkel járna. Azerbajdzsán ugyanis jelentős európai és magyar energiaimportok forrása – a földgáz-import 2024-ben [megközelítette](#) a 13 milliárd köbmétert, ami 9,3 százalékos növekedést jelent az előző évhez képest, mialatt a kőolaj-import bár csökkent, továbbra is 17 millió tonna fölött [maradt](#). Az azerbajdzsáni energiaszektorban különösen jelentős a magyar érdekelttség – a magyar vállalatok, a [MOL](#) és az [MVM](#), ugyanis az ágazat legnagyobb részvényesei között vannak, nem csupán az upstream, de a mid- és downstream oldalon is, mely befektetést egy adandó konfliktussal destabilizálódó szállítmányozási útvonalak rövid-, de akár közép- és hosszútávon is alááshat. A karabahi békefolyamat összeomlása és a fegyveres konfliktusok eskalációja Grúziára, az Európai Unió és Magyarország legjelentősebb regionális partnere számára is komoly kockázatokat jelent, s a területén befagyott konfliktusok kiújulásának veszélyét növeli. A regionális destabilizáció a tágabb értelemben vett európai és magyar politikai és gazdasági érdekeket sérti, nem elhanyagolható részben az Azerbajdzsánon és Grúzián keresztül futó szállítmányozási útvonal, a Kína és az EU közötti kereskedelmet a Kaszpi-térségen keresztül biztosító Közepő Folyosó, valamint az EU és Közép-Ázsia konnektivitása tekintetében is.